

Дар'я ДЕГТЯРЕНКО,
orcid.org/0000-0001-5577-2006

викладач кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного університету
(Суми, Україна) *darin.ja@ukr.net*

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ НА СХОДІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовані актуальні питання викладання та вивчення української мови іноземними громадянами на східній території України, де більшість людей розмовляють російською мовою. Відсутність єдиних підручників з української мови як іноземної та робочої програми становить проблему у викладанні предмета. Незважаючи на це, викладач повинен мати гарну підготовку та високий рівень володіння українською мовою.

Враховуючи те, що кожен іноземний слухач підготовчого факультету обирає різні спеціальності, вони будуть мати різні потреби у вивченні мови. Тому метою статті є аналіз контингенту студентів, які прибувають на Україну із різних країн, із точки зору вивчення української мови, визначення основних проблем у викладанні та навчанні та шляхів вирішення актуальних питань.

Щороку до України приїжджають іноземні громадяни різних країн для навчання в українських вищих навчальних закладах. З метою вирішення актуальних питань у статті пропонується створювати єдині навчальні посібники з української мови як іноземної, робочі програми, які враховували б обрані студентами спеціальності та відповідну необхідність у вивченні мови, підвищувати кваліфікацію викладачів.

Ключові слова: українська мова, іноземні студенти, програма, навчання, спеціальність.

Daria DEHTIARENKO,

orcid.org/0000-0001-5577-2006

Lecturer of the Department of Foreign Languages
Sumy National Agrarian University
(Sumy, Ukraine) *darin.ja@ukr.net*

PROBLEMS OF TEACHING THE UKRAINIAN LANGUAGE TO FOREIGN STUDENTS IN EASTERN UKRAINE

The article analyzes current questions of teaching and learning Ukrainian language by foreign citizens on the eastern territory of Ukraine, where most of the people speak Russian. This leads to the fact that the students of the preparatory faculty already at the first stage of learning leave the motivation to learn Ukrainian.

The lack of uniform textbooks on the Ukrainian language as a foreign language and the work program creates a problem in the teaching of the subject. Despite this, the teacher must have a good preparation and a high level of knowledge of the Ukrainian language. The methodology of teaching Ukrainian as a foreign language is a young science, therefore it is based on the methodology of teaching Russian: the study of the alphabet, parts of speech, intonation, standard phrases and necessary topics in the form of dialogues and monologues.

Problems arise not only in teaching, but also in student's studding, because in a society where Russian prevails, it is difficult to find an incentive to learn another language. The lack of practice slows down the study of the Ukrainian language, and the Russian-speaking society forces person to memorize another language, Russian.

The problem of learning also arises when other subjects appear (mathematics, physics, and others), because without a basic course of the Ukrainian language, it is impossible to start studying other subjects. Therefore, for students who have not mastered the language in the first stage of the course, the study of other subjects is very difficult.

Considering that each foreign student of the preparatory department chooses different specialties, they will have different needs in learning the language. Therefore, the purpose of the article is to analyze the contingent of students who come to Ukraine from different countries from the point of view of learning the Ukrainian language, identifying the main problems in teaching and learning, and ways to solve topical issues.

Every year foreign citizens from different countries come to Ukraine to study at Ukrainian higher educational institutions. To address topical questions, the article proposes to create uniform textbooks on the Ukrainian language as a foreign language, work programs that would take into account the specialties chosen by students and the corresponding need to learn the language, improve the qualifications of teachers who will have not only a high level of language proficiency, but also his teaching.

Key words: Ukrainian language, foreign students, program, studding, specialty.

Постановка проблеми. Іноземні студенти, які приїжджають на східну територію України задля навчання у вищих навчальних закладах, не мають сильної мотивації для вивчення української мови. Це зумовлено тим, що спілкування на сході країни відбувається переважно російською мовою і зрідка – українською. Наявні факультети для підготовки іноземних громадян до навчання в українських університетах пропонують дві мови для вивчення: українську та російську. Але, як показали практика та опитування, лише деякий відсоток іноземців-слухачів обирає українську мову, інші – російську, тому що це основна мова для спілкування в магазині, кінотеатрі, інших місцях або закладах.

Викладання української мови як іноземної має багато проблем: відсутність державної політики стосовно вивчення цієї мови, недостатня розробка методики зазначеного предмета, невелика кількість та невідповідна якість необхідних підручників, навіть відсутність у багатьох містах країни факультетів, які б випускала кваліфікованих спеціалістів.

Методика викладання української мови як іноземної тільки-но починає створюватись, а за основу береться методика викладання російської мови як іноземної. Відсутність досвіду фахівців у підготовці іноземних студентів до навчання в українських університетах відображається на якості освіти. А деякі викладачі мають спеціальність, пов'язану з російською мовою, тому рівень володіння українською недостатній. Всі ці проблеми потребують вирішення, тому є нині актуальними.

Аналіз досліджень Л. Бей та Л. Струганець, а також набутий досвід по роботі з іноземними слухачами підготовчого факультету Сумського національного аграрного університету дає змогу зазначити, що треба встановити категорії іноземних студентів, які мають за мету навчатись у вищих навчальних закладах України, згідно зі спеціалізацією та етапом навчання, наявної бази знань з української або російської мови, потреб у комунікації та ін. Зважаючи на це, кожен громадянин іншої країни буде мати різні потреби у вивченні української мови та різних предметів та в різному обсязі здійснювати це навчання.

Метою статті є аналіз складу контингенту студентів із різних країн із точки зору вивчення саме української мови, визначення основних напрямів роботи і проблем, які виникають у викладанні та навчанні української мови як іноземної, а також виокремлення деяких шляхів вирішення актуальних питань.

Виклад основного матеріалу. На цей день українські університети пропонують інозем-

ним громадянам два напрями підготовки студентів-іноземців до навчання у вищих навчальних закладах: інженерного профілю та біологічного. На вивчення безпосередньо української мови згідно з робочою програмою відводиться 724 години, 4 години з яких – це екзамени для першого та другого семестру (Дегтяренко, 2019: 3).

Базовий курс української мови як іноземної передбачає засвоєння знань та певних навичок, що стосуються абетки, фонетики (правильна вимова голосних та приголосних, глухих та дзвінких, м'яких та твердих і т.д.), вживання апострофа, якого немає в інших мовах, вивчення різних видів інтонації та засобів милозвучності мови. Основні граматичні поняття вивчаються на базі російських за аналогією. Лексико-граматичні розряди, тобто частини мови, за програмою засвоюються окремими модулями та практично. Також відбувається ознайомлення з формами жіночого, чоловічого та середнього роду, одиною та множиною, з формами відмінків. Увага приділяється різним фразам, необхідними для знайомства, орієнтування на місцевості та іншим потребам. Згідно із цим вивчаються такі теми: «Привітання-Прощання», «Знайомство» (прізвище, ім'я, по батькові, сімейний стан, стать, вік, дата і місце народження, національність, громадянство, місце навчання, професія, адреса), «Родина», «Дні тижня», «Календар» (пори року, місяці), «В магазині» (Скільки це коштує?), «У касі» (Скільки коштує квиток?), «Час» (Котра година? О котрій годині?) та інші.

Для закріплення знань та формування і удосконалення комунікативних навичок іноземним студентам пропонується вивчення більш широких тем: «Моя кімната», «Моя аудиторія», «Мій друг», «Місто» та інші. Заняття з вивчення усіх тем проводяться у різних формах: вивчення та обговорювання нової лексики, діалог, монолог, аудіювання. Це допомагає сформувати в іноземців-слухачів діалогічне та монологічне мовлення та удосконалити комунікативні навички.

Особлива увага приділяється також позакласній роботі, яка необхідна для соціалізації та адаптації іноземних громадян до української культури. Екскурсії містом, до головних пам'яток, відвідування музеїв, галерей та інших місць допомагають закріпити вже набуті знання та сформувати нові, розвинути комунікацію та стимулювати студентів до активного спілкування.

Зазначимо, що на початку першого семестру студенти вивчають лише українську мову, а наприкінці семестру поступово додаються інші предмети: математика, фізика, інформатика, хімія, країнознавство. Якщо підготовчий факультет

інженерного направлення, то іноземні студенти вивчають креслення, а якщо біологічного – біологію. На підготовчому факультеті українська мова є важливою ланкою і фундаментом для засвоєння інших предметів, які будуть глибше вивчатись на першому та подальших курсах в університеті. Такий розподіл спеціальностей варто вважати завузьким, тому що студенти приїжджають країн задля освоєння різних професій: програміст, юрист, будівельник, лікар, ветеринар та ін. Ознайомлення іноземних слухачів підготовчого відділення відбувається не з усіма тими предметами, які будуть викладатися на першому курсі та в подальшому. Тому, якщо студенти не засвоюють достатньою мірою мову навчання, їм важко, а іноді навіть неможливо вивчити необхідний для обраної спеціальності предмет (Дегтяренко, 2019: 5-10).

Курс української мови як іноземної має певні завдання, які повинні виконуватись для можливості подальшого навчання іноземних громадян в університетах України. До таких належать формування вмінь та навичок володіння мовою, в тому числі розвиток комунікативної компетентності, ознайомлення зі структурою ключових ділових документів, які потрібні студентом протягом його навчальної діяльності.

Сформовані завдання зобов'язують програму курсу включити фонетичні та граматичні теми, тому що вони формують практичні навички володіння українською мовою, мовні теми, які необхідні для навчальної діяльності, теми з сучасного діловодства для правильного оформлення заяви, пояснювальної записки та інших документів. Останнє, на жаль, включено не до усіх програм курсу. Підсумковий контроль знань та умінь студентів включає читання тексту, його переказ, відповіді на питання, написання однієї з вивчених протягом семестру тем та її монологічне висловлювання.

Однією з головних проблем викладання української мови як іноземної є відсутність єдиного підручника з цього предмета. Ті посібники, які вже видані в межах країни, розраховані на більший обсяг навчальних годин та не враховують

різні функціональні стилі. Тому, в першу чергу, головним завданням методистів є розробка підручника з української мови для іноземних студентів з урахуванням різних профнаправлень (Струганець, 2005: 38–42).

Особливу увагу слід звернути на те, що іноземні громадяни, які приїжджають на схід України, сподіваються не тільки на вивчення української мови в межах університету, але й в україномовному середовищі. Але саме ця територія країни відрізняється російськомовним оточенням, тому процес вивчення та оволодіння українською мовою на достатньому рівні відбувається складно. У результаті більшість іноземців обирає саме російську мову, а українську мову – лише якщо навчання на факультеті відбувається цією мовою.

Двомовне оточення сприяє тому, що при вивченні української мови студенти в більшій мірі оволодівають російською, тому що частіше чувають її на вулицях міста, в різних закладах та вже від знайомих їм людей. З однієї сторони, така двомовність допомагає засвоїти одразу дві мови, враховуючи також їхню спорідненість. З іншої сторони, рівень вивчення двох мов є недостатнім через плутання слів та їх значення в певній мові (Бей, 2002: 107–113).

Висновки. Програма курсу української мови як іноземної знаходиться на етапі вдосконалення та потребує певних змін. Викладання цього курсу вимагає від викладача професійної майстерності у зв'язку з відсутністю єдиного підручника та єдиної устаткованої програми. Проблеми, що виникають у викладанні української мови іноземним студентам, які навчаються на сході України, потребують такого вирішення: розподіл студентів на категорії за профспрямованістю; розробка для кожної категорії окремої програми, націленої на засвоєння певної стилістики; створення підручників, які будуть враховувати особливості кожної категорії іноземних студентів; визначення та впорядкування кількості навчального часу на вивчення курсу української мови (лекції, практичні, контрольні та самостійні роботи).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бей Л. Б. Вплив мовного середовища на зміст та викладання української мови іноземним студентам на Сході України. *Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ? 4–6 листопада, 2002. С. 107–113.
2. Дегтяренко Д. М. Українська мова для іноземних громадян підготовчого відділення інженерного профілю: Робоча програма навчальної дисципліни. Видавництво Суми (СНАУ), 2019. 31 с.
3. Струганець Л. Українська мова (за професійним спрямуванням): Програма. *Дивослово*. 2005. № 9. С. 38–42.

REFERENCES

1. Biej L. B. Vplyv movnogo seredovyscha na zmist ta vykladannia ukrajinskoji movy inozemnym studentam na Shodi Ukrainy. Fahova pidgotovka inozemnyh gromadian v Ukraini: suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku. [The influence of the language environment on the content and teaching of the Ukrainian language to foreign students in the East of Ukraine. Profession preparation of foreign citizens in Ukraine: current state and development prospects]. Materials of the international scientific-practical conference, Kyiv, 4–6 november. P. 107–113. [in Ukrainian]
2. Dehtiarenko D. M. Ukrajinaska mova dlia inozemnyh gromadian pidgotovchogo viddilennia inzhenerного profilu [Ukrainian language for foreign citizens preparatory department of engineering profile]. Worker program of academic disciplines. Publishing by Sumy (SNAU), 2019. P. 31.
3. Struganets L. Ukrainska mova (za professijnym spriamuvanniam): Programa. [Ukrainian language (by professional orientation): Programm]. *Duvoslovo*. 2005. № 9. P. 38–42.